

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ساخت و بازی دهندگی عروسک‌های نمایشی

رشته تولید برنامه تلویزیونی

گروه هنر

شاخه فنی و حرفه‌ای

پایه دهم دوره دوم متوسطه

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

- نام کتاب: ساخت و بازی‌دهندگی عروسک‌های نمایشی- ۲۱۰۵۵۸
- پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
- مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش
- شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: گیتا آمیلی، خدیجه بختیاری، فرزانه ناظران پور، حسن سروندی، حسین نعیمی ذاکر (اعضای شورای برنامه‌ریزی)
- مدیریت آماده سازی هنری: منصور پاک‌بین، بهرام قاسمی (اعضای گروه تألیف)- زهرا شیخ (ویراستار)
- شناسه افزوده آماده سازی: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
- نشانی سازمان: خدیجه بختیاری (مدیر هنری)- فرشته حسن خانی قوام (صفحه آرا)- سمیه نصری (طراح جلد)
- تلفن: ۹- ۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
- وب‌گاه: www.irtextbook.ir و www.chap.sch.ir
- ناشر: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران: تهران- کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج- خیابان ۶۱ (داروپخش)
- چاپخانه: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»
- سال انتشار و نوبت چاپ: ۱۳۹۸

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هر گونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

ISBN: 978-964-05-2948-5

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۲۹۴۸-۵

ملت شریف ما اگر در این انقلاب بخواهد پیروز شود باید دست از آستین برآرد و به کار بپردازد. از متن دانشگاه‌ها تا بازارها و کارخانه‌ها و مزارع و باغستان‌ها تا آنجا که خودکفا شود و روی پای خود بایستد.
امام خمینی (قُدّسَ سِرِّهٔ)

فهرست

۱	فصل ۱: سازنده عروسک‌های دستکشی و میله‌ای
۲	واحد یادگیری ۱: ساخت عروسک‌های دستکشی
۱۶	ارزشیابی شایستگی ساخت عروسک‌های دستکشی
۱۷	واحد یادگیری ۲: ساخت عروسک‌های میله‌ای
۲۸	ارزشیابی شایستگی ساخت عروسک‌های میله‌ای
۲۹	فصل ۲: سازنده عروسک‌های نخی و ماپت
۳۰	واحد یادگیری ۱: ساخت عروسک‌های نخی
۴۷	ارزشیابی شایستگی ساخت عروسک‌های نخی
۴۸	واحد یادگیری ۲: ساخت عروسک‌های ماپت
۵۷	ارزشیابی شایستگی ساخت عروسک‌های ماپت
۵۹	فصل ۳: دکورساز عروسکی
۶۰	واحد یادگیری ۱: ساخت صحنه نمایش عروسکی
۷۴	ارزشیابی شایستگی ساخت صحنه نمایش عروسکی
۷۵	واحد یادگیری ۲: انتخاب و تهیه لوازم صحنه نمایشی
۸۱	ارزشیابی شایستگی انتخاب و تهیه لوازم صحنه نمایشی
۸۲	واحد یادگیری ۳: ساخت لوازم صحنه نمایش عروسکی
۸۶	ارزشیابی شایستگی ساخت لوازم صحنه نمایش عروسکی

فهرست

۷۸ فصل ۴: جامه‌دار عروسک‌های نمایشی
۸۸ واحد یادگیری ۱: تهیه و بازآفرینی لباس نمایش عروسکی
۹۳ ارزشیابی شایستگی تهیه و بازآفرینی لباس نمایش عروسکی
۹۴ واحد یادگیری ۲: دوخت لباس عروسک نمایشی
۱۰۱ ارزشیابی شایستگی دوخت لباس عروسک نمایشی
۱۰۳ فصل ۵: عروسک‌گردان
۱۰۴ واحد یادگیری ۱: بازی‌دهندگی عروسک
۱۱۸ ارزشیابی شایستگی بازی‌دهندگی عروسک
۱۱۹ واحد یادگیری ۲: صداپیشگی عروسک
۱۲۴ ارزشیابی شایستگی صداپیشگی عروسک

سخنی با هنرجویان عزیز

به نام خدا

شرایط در حال تغییر دنیای کار در مشاغل گوناگون، توسعه فناوری‌ها و تحقق توسعه پایدار، ما را بر آن داشت تا برنامه‌های درسی و محتوای کتاب‌های درسی را در ادامه تغییرات پایه‌های قبلی براساس نیاز کشور و مطابق با رویکرد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران در نظام جدید آموزشی بازطراحی و تألیف کنیم. مهم‌ترین تغییر در کتاب‌ها، آموزش و ارزشیابی مبتنی بر شایستگی است. شایستگی، توانایی انجام کار واقعی بطور استاندارد و درست تعریف شده است. توانایی شامل دانش، مهارت و نگرش می‌شود. در رشته تحصیلی – حرفه ای شما، چهار دسته شایستگی در نظر گرفته است:

۱. شایستگی‌های فنی برای جذب در بازار کار مانند توانایی ساخت عروسک‌های دستکشی
۲. شایستگی‌های غیر فنی برای پیشرفت و موفقیت در آینده مانند نوآوری و مصرف بهینه
۳. شایستگی‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات مانند کار با نرم افزارها
۴. شایستگی‌های مربوط به یادگیری مادام‌العمر مانند کسب اطلاعات از منابع دیگر

بر این اساس دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش مبتنی بر اسناد بالادستی و با مشارکت متخصصان برنامه‌ریزی درسی فنی و حرفه‌ای و خبرگان دنیای کار مجموعه اسناد برنامه درسی رشته‌های شاخه فنی و حرفه‌ای را تدوین نموده‌اند که مرجع اصلی و راهنمای تألیف کتاب‌های درسی هر رشته است.

این کتاب دومین کتاب کارگاهی است که ویژه رشته تولید برنامه تلویزیونی تألیف شده است و شما در طول دو سال تحصیلی پیش رو چهار کتاب کارگاهی و با شایستگی‌های متفاوت را آموزش خواهید دید. کسب شایستگی‌های این کتاب برای موفقیت در شغل و حرفه برای آینده بسیار ضروری است. هنرجویان عزیز سعی نمایید؛ تمام شایستگی‌های آموزش داده شده در این کتاب را کسب و در فرآیند ارزشیابی به اثبات رسانید.

کتاب درسی ساخت و بازی‌دهندگی عروسک‌های نمایشی شامل پنج پودمان است و هر پودمان دارای یک یا چند واحد یادگیری است و هر واحد یادگیری از چند مرحله کاری تشکیل شده است. شما هنرجویان عزیز پس از یادگیری هر پودمان می‌توانید شایستگی‌های مربوط به آن را کسب نمایید. هنرآموز محترم شما برای هر پودمان یک نمره در سامانه ثبت نمرات منظور می‌نماید و نمره قبولی در هر پودمان حداقل ۱۲ می‌باشد.

همچنین علاوه بر کتاب درسی شما امکان استفاده از سایر اجزاء بسته آموزشی که برای شما طراحی و تألیف شده است، وجود دارد. یکی از این اجزای بسته آموزشی کتاب همراه هنرجو می‌باشد که برای انجام فعالیت‌های موجود در کتاب درسی باید استفاده نمایید. کتاب همراه خود را می‌توانید هنگام آزمون و فرآیند ارزشیابی نیز همراه داشته باشید. سایر اجزای بسته آموزشی دیگری نیز برای شما در نظر گرفته شده است که با مراجعه به وبگاه رشته خود با نشانی www.tvoccd.medu.ir می‌توانید از عناوین آن مطلع شوید.

فعالیت‌های یادگیری در ارتباط با شایستگی‌های غیرفنی از جمله مدیریت منابع، اخلاق حرفه‌ای، حفاظت از محیط زیست و شایستگی‌های یادگیری مادام‌العمر و فناوری اطلاعات و ارتباطات همراه با شایستگی‌های فنی طراحی و در کتاب درسی و بسته آموزشی ارائه شده است. شما هنرجویان عزیز کوشش نمایید این شایستگی‌ها را در کنار شایستگی‌های فنی آموزش ببینید، تجربه کنید و آنها را در انجام فعالیت‌های یادگیری به کار گیرید.

رعایت نکات ایمنی، بهداشتی و حفاظتی از اصول انجام کار است لذا توصیه‌های هنرآموز محترمتان در خصوص رعایت مواردی که در کتاب آمده است، در انجام کارها جدی بگیرید.

امیدواریم با تلاش و کوشش شما هنرجویان عزیز و هدایت هنرآموزان گرامی، گام‌های مؤثری در جهت سربلندی و استقلال کشور و پیشرفت اجتماعی و اقتصادی و تربیت مؤثری شایسته جوانان برومند میهن اسلامی برداشته شود.

دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

به نام خدا

در راستای تحقق اهداف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران و نیازهای متغیر دنیای کار و مشاغل، برنامه درسی رشته تولید برنامه تلویزیونی طراحی و بر اساس آن محتوای آموزشی نیز تألیف گردید. کتاب حاضر از مجموعه کتاب‌های کارگاهی می باشد که برای سال دهم تدوین و تألیف گردیده است این کتاب دارای ۵ پودمان است که هر پودمان از یک یا چند واحد یادگیری تشکیل شده است. همچنین ارزشیابی مبتنی بر شایستگی از ویژگی‌های این کتاب می باشد که در پایان هر پودمان شیوه ارزشیابی آورده شده است. هنرآموزان گرامی می بایست برای هر پودمان یک نمره در سامانه ثبت نمرات برای هر هنرجو ثبت کنند. نمره قبولی در هر پودمان حداقل ۱۲ می باشد و نمره هر پودمان از دو بخش تشکیل می گردد که شامل ارزشیابی پایانی در هر پودمان و ارزشیابی مستمر برای هر یک از پودمان‌ها است. از ویژگی‌های دیگر این کتاب طراحی فعالیت‌های یادگیری ساخت یافته در ارتباط با شایستگی‌های فنی و غیرفنی از جمله مدیریت منابع، اخلاق حرفه‌ای و مباحث زیست محیطی است. این کتاب جزئی از بسته آموزشی تدارک دیده شده برای هنرجویان است که لازم است از سایر اجزاء بسته آموزشی مانند کتاب همراه هنرجو، نرم افزار و فیلم آموزشی در فرایند یادگیری استفاده شود. کتاب همراه هنرجو در هنگام یادگیری، ارزشیابی و انجام کار واقعی مورد استفاده قرار می گیرد. شما می توانید برای آشنایی بیشتر با اجزای بسته یادگیری، روش‌های تدریس کتاب، شیوه ارزشیابی مبتنی بر شایستگی، مشکلات رایج در یادگیری محتوای کتاب، بودجه بندی زمانی، نکات آموزشی شایستگی‌های غیرفنی، آموزش ایمنی و بهداشت و دریافت راهنما و پاسخ فعالیت‌های یادگیری و تمرین‌ها به کتاب راهنمای هنرآموز این درس مراجعه کنید.

کتاب شامل پودمان‌های ذیل است:

پودمان اول: با عنوان "ساخت عروسک‌های دستکشی و میله‌ای" که ابتدا عروسک‌های نمایشی و سپس به لوازم و ابزارهای ساخت عروسک دستکشی اشاره شده است و در ادامه به شیوه‌های ساخت آنها پرداخته می شود.

پودمان دوم: عنوان "ساخت عروسک‌های نخ‌ی و مپت" دارد، که در آن کاربرد و ویژگی‌های این نوع عروسک و ساخت آن آموزش داده شده است و در ادامه به ابزار و تجهیزات و روش‌های ارائه آن برای نمایش عروسکی پرداخته می شود.

پودمان سوم: دارای عنوان "دکورسازی عروسکی" است. در این پودمان ابتدا وسایل مورد نیاز برای صحنه پردازی نمایش‌های عروسکی آموزش داده شده و در ادامه مراحل کار برای ساخت صحنه شرح داده شده است.

پودمان چهارم: "جامه‌داری عروسک‌های نمایشی" نام دارد. ابتدا تاریخچه طراحی لباس برای عروسک شرح داده شده و در ادامه طراحی لباس و جامه‌داری آموزش داده شده است.

پودمان پنجم: با عنوان "عروسک گردانی" شامل دو واحد یادگیری است که اساس عروسک گردانی و صدایشی همزمان برای آن در اجرای برنامه‌های عروسکی تلویزیونی را شرح داده و مهارت عروسک گردانی را آموزش می دهد.

امید است که با تلاش و کوشش شما همکاران گرامی اهداف پیش‌بینی شده برای این درس محقق گردد.

دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

فصل ۱

ساخت عروسک‌های دستکشی و میله‌ای

عروسک دستکشی از دیرباز به وسیله دوره‌گردهایی که تمام صحنه را بر دوش خود حمل می‌کردند به تماشاچیان عرضه شد. بعدها عروسک میله‌ای به این نوع عروسک‌گردانی اضافه و به عنوان یک اجرای نمادین برای یادگیری آموزه‌های اجتماعی - مذهبی گسترش یافت.

ساخت عروسک‌های دستکشی

آیا تا به حال پی برده‌اید؟

■ برای ساخت عروسک‌های دستکشی چه مهارت‌هایی لازم است؟
هنرجویان در این واحد یادگیری با فرم، عملکرد و دیگر ویژگی‌های عروسک‌های دستکشی آشنا می‌شوند و می‌توانند با تکنیک‌های متنوع عروسک نمایشی بسازند.

استاندارد عملکرد

■ ساخت یک عروسک دستکشی با قابلیت حرکت سر مطابق شخصیت نمایشی.

یکی از علت‌های شکست در زندگی انسان، به خصوص کودکان و نوجوانان ترس و کمرویی است. ترس باعث می‌شود افراد اعتماد به نفسشان را از دست داده از مشارکت در کارهای گروهی و نشان دادن ارزش‌های خود در گروه باز مانده؛ خود را میان دیگران حقیر و ناتوان احساس کنند.

راه‌های مؤثری برای کاهش و برطرف کردن این ضعف وجود دارد که، **نمایش عروسکی** یکی از آنهاست. آشنایی کودکان و نوجوانان با این هنر، به نحوی غیر مستقیم، زمینه را برای بروز ارزش‌های آنان فراهم می‌کند و موجب می‌شود آنها آن‌چه را که فکر می‌کنند و نیاز دارند به زبان بیاورند، ابراز کرده، در برخورد با دیگران موقعیت خود را شناخته و راه درست و مناسبی را انتخاب کنند.

کودکان از عروسک‌های نمایشی کمک می‌گیرند تا استعداد و خلاقیت‌های خود را در عرصه‌های هنر، داستان‌سرایی، صدا و بیان نشان دهند. آنان با اندک راهنمایی و اطمینان‌بخشی، عروسکی خلق می‌کنند، به آن جان می‌بخشند، با او ارتباط برقرار می‌کنند و با صحبت و بازی، آرام آرام به دنیای قصه‌گویی قدم می‌گذارند. یک داستان را می‌توان به‌صورتی بیان کرد که معمولی و پیش پا افتاده به‌نظر برسد، یا همان داستان را با ذوقی سرشار و با استفاده از نیروی خلاقه به نوعی بیان کرد که شنونده برانگیخته و هیجان‌زده شود. نمایش عروسکی این فرصت را در اختیار کودک و نوجوان قرار می‌دهد که از زبان یک عروسک صحبت کند و با بیانی محکم و زیبا، عبارتی بدیع و اثرگذار و جمله‌ای پرمعنی بگویند. آنها در نمایش عروسکی با استفاده درست از لحن و صدا و دریافت تشویق و تصدیق، به زبانی خوب و بیانی زیبا دست پیدا می‌کنند.

نمایش عروسکی مثل هر نوع اثر دراماتیک دیگر، نیازمند استفاده از موسیقی و صدای زمینه (افکت) است. صداهایی که القاکننده حس لازم در صحنه باشند. اینجاست که مجال آفرینش و خلاقیت پیش می‌آید. کودکان و نوجوانان برای آن‌که قصه را هر چه بهتر بیان کنند، نیازمند به صداهایی هستند که آنها را یاری کند. آنها برای این کار می‌کوشند از تخیلات خود استفاده کرده تا صداهایی را بیابند یا راه‌هایی را پیدا کنند که صداهای مورد نیازشان را تولید کند، آنان تلاش می‌کنند تماشاگران را در حیرت فرو ببرند، حس‌وحال نمایش را به خوبی القاء کنند و اثری جذاب و گیرا بیافرینند.

- آیا تاکنون به نمایش عروسکی فکر کرده‌اید؟
- می‌توانید برای نمایش عروسکی تعریف مناسبی ارائه کنید؟

نمایش عروسکی از خیال‌پردازی ما آغاز می‌شود. همه ما گاهی به اشیاء و ابزارهای اطرافمان به شکل یک جاندار نگاه می‌کنیم، یا در آنها و اشخاص شباهت‌هایی می‌بینیم.

«نمایش عروسکی» هنری است مستقل که تقلید از تئاتر نیست و عروسک‌ها، مینیاتوری از بازیگران زنده نیستند، زیرا این نمایش امکانات و ویژگی‌های خاص خود را دارد.

شاید ما بتوانیم یک قندان را به شکل مرد چاقی تصویر کنیم که هر وقت کسی بخواهد یک حبه قند از آن بردارد، باید دهانش را باز و بسته کند؛ یا حتی یک عدد پرتقال را مثل یک جوجه تجسم کنیم. بارها مادری را دیده‌ایم که قاشق غذا را برای فرزندش قطار یا هواپیما فرض می‌کند. در این صورت او به قاشق غذا شخصیت داده است و در حال اجرای یک نمایش عروسکی است.

یک توپ تخم‌مرغی را بردارید، روی آن چشم و ابرو بکشید و برایش اسم بگذارید. اکنون شما صاحب یک شخصیت نمایشی هستید.

داستان این شخصیت را تعریف کنید.

چگونه او سر از خانه شما در آورد است؟

چند سال دارد؟

دختر است یا پسر؟

شما از یک توپ تنیس رومیزی عروسک ساخته‌اید و مشغول قصه‌پردازی هستید.

نمایش عروسکی به همین سادگی است. بیان یک قصه و درک راحت‌تر آن به وسیله یک عروسک.

کارگروهی

به چهار گروه تقسیم شوید و هر کدام داستان ساده‌ای بنویسید. از ابزارهای موجود در کلاس (کتاب، دفتر، تراش رومیزی، تخته پاک‌کن، جعبه دستمال کاغذی و ...) برای بیان قصه استفاده کنید. اکنون قصه‌ها را «اجرا» کنید. این آغاز نمایش عروسکی است.

عروسک‌های نمایشی

به تصاویر زیر نگاه کنید:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

تصویر ۱

- کدامیک از تصاویر فوق عروسک نمایشی است؟
- شباهت‌ها و تفاوت‌های این عروسک‌ها را بیان کنید.
- در مورد عروسک هر چه می‌دانید بنویسید.

.....

.....

.....

.....

اکنون به تصاویر زیر نگاه کنید:

تصویر ۲

کدامیک عروسک نمایشی است؟

عروسک دستکشی

- درباره تفاوت عروسک دستکشی با عروسک بازی در کلاس گفت‌وگو کنید.
- با توجه به عبارت «عروسک دستکشی» و تصاویر زیر، تعریف ساده‌ای در یک سطر بنویسید:

تصویر ۳

عروسک دستکشی به عروسکی گفته می‌شود که

با استفاده از منابع متفاوت این عروسک‌ها را به کشور زادگاهش متصل کنید:

عروسک‌های پانچ و جدی

۶- آلمان

عروسک پولچلینا

۴- ایتالیا

پهلوان کچل

۲- روسیه

۱- ایران

عروسک پتروشکای

عروسک لینول

عروسک پولنیشل

عروسک کاسپرل

فعالیت
کارگاهی

تصویر ۴

■ بدون استفاده از اشیاء نیز می‌توان نمایش عروسکی اجرا کرد.

■ ساده‌ترین شکل عروسک دستکشی تزئین یک دستکش به شکل دلخواه است.

یک جفت دستکش (دستکش آشپزخانه، تریکو، بافتنی و ...) به کلاس بیاورید.
انگشت اشاره خود را درون سوراخ یک توپ پلاستیکی فرو کنید، انگشت شصت و میانی شما منزله دستها است اکنون شما یک عروسک دستکشی ساخته‌اید.

فعالیت
کارگاهی

برای ساخت چشم از چه ابزار و موادی استفاده کردید؟
برای ساخت مو، ریش و سیبیل از چه موادی استفاده کرده‌اید؟

پرسش

فصل ۱ / ساخت عروسک‌های دستکشی و میله‌ای

تصویر ۵

- به کمک هنرآموز خود چند عروسک دستکشی را از نزدیک ببینید و لمس کنید، سپس به جنس و مواد سازنده آنها دقت کنید و تا جایی که می‌توانید مواد سازنده را نام ببرید.

سر:

چشم‌ها:

مو:

بدن:

- آیا تاکنون در ساخت عروسک دستکشی به موادی برخورد کرده‌اید که نام آنها را نمی‌دانستید؟

فعالیت
کارگاهی

■ برای تکمیل این جدول از هنرآموز خود کمک بگیرید.

عروسک	مواد
سر عروسک	
چشم‌های عروسک	
موی عروسک	
بدن عروسک	

طراحی چهره عروسک دستکشی

با شیوه کپی‌برداری به چند عروسک (که قبلاً توسط سازندگان ماهر عروسکی ساخته شده) توجه کرده، طرح اولیه آنها را ترسیم کنید.

تصویر ۶

برای آن که بتواند عروسک خودتان را طراحی کنید به چه دانشی نیاز دارید؟
 عروسک‌هایی که از روی آن‌ها کپی کرده‌اید به چه شخصیت‌هایی در اطراف شما شبیه هستند؟
 چهره یکی از نزدیکان خود را در نظر بگیرید: این چهره انتخابی به کدام یک از اشکال هندسی نزدیک‌تر است؟

فصل ۱ / ساخت عروسک‌های دستکشی و میله‌ای

تمام چهره‌های افراد یا انسانی به نوعی نزدیک به یکی از اشکال هندسی است. به این اشکال نگاه کنید:

تصویر ۷

هر کدام از این اشکال چه حسی را در شما برمی‌انگیزد؟
هر یک از این اشکال به چهره کدام حیوان نزدیک‌تر است؟

- با استفاده از اشکال بالا طرح ساده‌ای از یک حیوان ترسیم کنید.
- با اشکال هندسی متقارن چهره‌ای متفاوت بسازید.
- یک طرح ساده برای چهره عروسک بکشید.

فعالیت
کارگاهی

فعالیت
کلاسی

با جابه‌جا کردن اجزای صورت چه تغییری در شخصیت عروسکتان حاصل می‌شود؟ چگونه می‌توان یک عروسک خشمگین، خوشحال، غمگین و یا بی‌خیال را طراحی کرد؟ یک دستکش پارچه‌ای را دست کنید و روی انگشت اشاره خود توپ پلاستیکی را که برایش چشم و ابرو کشیده‌اید، قرار دهید.

اکنون عروسک دستکشی دارید؛ روبروی هنرجویان بایستید و با عروسک دستکشی‌تان نمایش عروسکی اجرا کنید. سپس پشت میز هنرآموز بروید و خودتان را پنهان کنید. عروسک خود را بالا بیاورید و همان قصه را دوباره تعریف کنید.

بعد از نمایش از همکلاسی‌های خود بخواهید درباره این دو اجرا نظر بدهند. به نظر شما کدام یک از این دو اجرا تأثیرگذارترند؟ چرا؟

تصویر ۹

عروسک دستکشی پشت پاراوان

تصویر ۸

عروسک دستکشی همراه با عروسک گردان

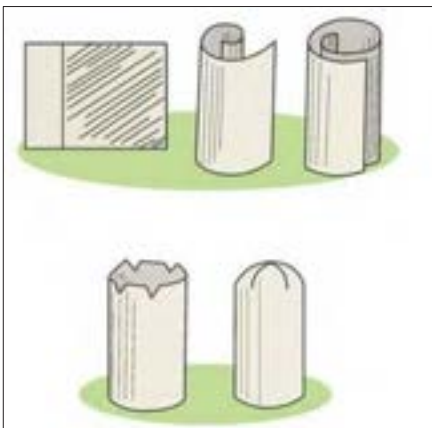
امروز بعد از مدرسه، در راه برگشت به خانه به مغازه‌ها نگاه کنید.
فروشنندگان شغل‌های مختلف را به خاطر بسپارید.
آیا می‌توانید با نگاه کردن به قیافه فروشنندگان مختلف شغل آنها را تشخیص دهید؟
آیا شخصیت هر فرد را می‌توان با دیدن چهره‌اش شناسایی کرد؟

- چهره یک قصاب را طراحی کنید.
- چهره یک پزشک را طراحی کنید.

- چه ویژگی‌هایی باعث می‌شود تا یک تصویر، قصاب به نظر بیاید و تصویر دیگر پزشک؟
آنچه این دو فرد را از هم متمایز می‌کند، تیپ هر کدام از آنهاست که با علائم ظاهری و نوع پوشش مشخص می‌شود.
- در نمایش‌های کوتاه و عروسکی نمی‌توان به آسانی به ذات شخصیت پی‌برد. در این‌گونه موارد ملاک ما از شخصیت‌ها، تیپ و ظاهر آنهاست.

ساخت عروسک دستکشی

- بیایید با هم یک عروسک دستکشی بسازیم.
قسمت‌های مختلف یک عروسک دستکشی کدامند؟
فرض می‌کنیم در کارگاه عروسکی اقلامی نظیر پنبه، اسفنج، یونولیت و چوب وجود دارد.
شما برای ساخت یک عروسک دستکشی کدامیک از این مواد را انتخاب می‌کنید؟ چرا؟
اگر شما یک دستکش پارچه‌ای را به عنوان بدن عروسک انتخاب کرده و یکی از اقلام موجود را به عنوان سر عروسک در نظر گرفته‌اید، چگونه می‌توانید سر را به بدن عروسک متصل کنید؟
گردن عروسک دستکشی یکی از مهم‌ترین قسمت‌های بدن عروسک است که تأثیر مستقیم بر چگونگی بازی با عروسک دارد.

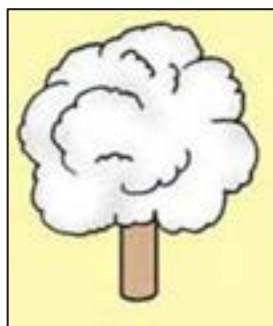
تصویر ۱۰

ساخت لوله گردن

گردن عروسک دنباله حجمی استوانه‌ای شکل است که سر عروسک حول محور آن ساخته می‌شود. بنابراین تمام عروسک‌های دستکشی به گردن احتیاج دارند. طول گردن به قطر عمودی سر عروسک بستگی دارد و طول گردن اصلی عروسک با در نظر گرفتن اندازه‌ای که به تناسب شخصیت عروسک انتخاب شده، تعیین می‌شود. قطر این لوله هم به اندازه قطر انگشتی که داخل آن قرار می‌گیرد ساخته می‌شود.

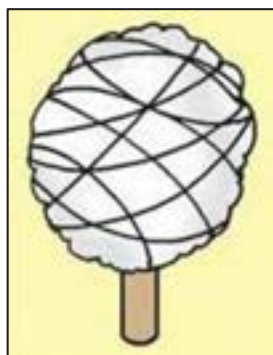
معمولاً لوله گردن در مورد سرهای توخالی از بالاترین نقطه سر و در مورد سرهای توپر حدوداً از مرکز آن شروع می‌شود و پس از خروج از حجم سر، حدود دو تا پنج سانتی‌متر ادامه پیدا می‌کند که این قسمت گردن عروسک است.

نحوه حجم سر

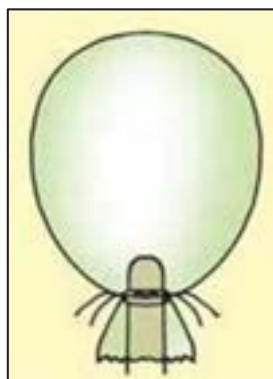
تصویر ۱۱

پس از ساخت لوله گردن نوبت به حجم سر می‌رسد. این حجم می‌تواند از موادهای مختلفی نظیر اسفنج، یونولیت و هر ماده دیگری که وزن زیادی نداشته باشد؛ انتخاب شود. برای نمونه یک عروسک پنبه‌ای آموزش داده می‌شود. قسمت بالای لوله گردن را به چسب مایع آغشته کرد؛ چند لایه پنبه روی لوله قرار داده و نخ را دور تا دور آن می‌پیچیم.

تصویر ۱۲

سپس کم‌کم پنبه را به آن اضافه می‌کنیم، پیچیدن نخ را ادامه می‌دهیم تا حجم اصلی سر عروسک ساخته شود.

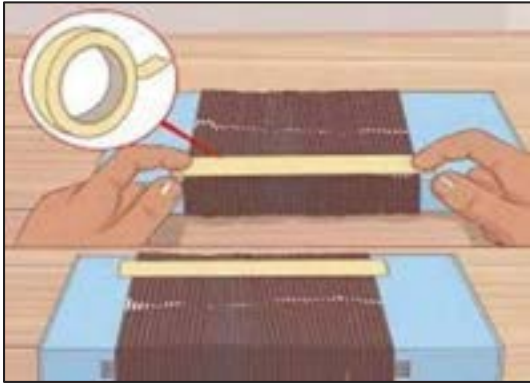
تصویر ۱۳

هنگامی که حجم سر عروسک، به اندازه دلخواه درآمد، یک قطعه پارچه حوله‌ای یا کشی، براساس رنگ صورت عروسک روی آن قرار داده، از همه طرف می‌کشیم تا به خوبی روی حجم سر عروسک را بپوشاند. پارچه را به پشت سر عروسک هدایت کرده، اضافه پارچه را جدا کرده و با نخ و سوزن به هم می‌دوزیم.

صورت و اجزای آن

مهم‌ترین نکته‌ای که باید در ضمن اضافه کردن جزئیات و رنگ‌آمیزی و اجزای آن در نظر داشته باشیم؛ این است که دقت کنیم صورت عروسک هیچ‌گونه حالت خاصی مانند خشم، غم، شادی و .. را نشان ندهد. بلکه بیشتر شبیه به یک تیپ باشد (مثلاً قصاب، بقال و ...) تا یک شخصیت. این بدان سبب است که عروسک در لحظات مختلف نمایش نمی‌تواند حالت صورت خود را تغییر دهد و باید حالت روحی مختلف را فقط به وسیله صدا، حرکت و سرعت حرکت به تماشاگران القاء نماید.

روش ساخت موی سر

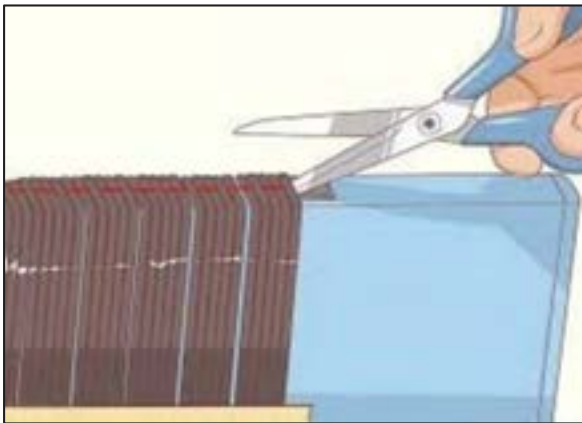
تصویر ۱۴

تصویر مو

با سه روش چسباندن، دوختن و نصب کردن می‌توان برای عروسک مو گذاشت. اگر عروسک شکل و شمایل انسانی داشته باشد، برای درست کردن موی آن به این ترتیب عمل می‌کنیم:

مقوایی به عرض ۵ و طول ۲۰ سانتی‌متر انتخاب می‌کنیم (البته این اندازه‌ها ثابت نیست و به تناسب سر عروسک و میزان بلندی مو قابل تغییر است) سپس با چسب سر کاموا را به یک طرف مقوا چسبانیده و آن را حول عرض مقوا می‌پیچانیم، به طوری که نخ‌های کاموا کنار هم قرار گیرند. وقتی کاموا به آخر مقوا رسید می‌توانیم قسمت آخر را هم با چسب به مقوا وصل کنیم.

پس از این که تعدادی از این مقواها را درست کردیم سعی می‌کنیم که وسط آنها را با چرخ خیاطی چندین بار متوالی بدوزیم. سپس با قیچی کامواها را، هم از قسمت بالا و هم از قسمت پایین جدا می‌کنیم.

تصویر ۱۵

موی عروسک

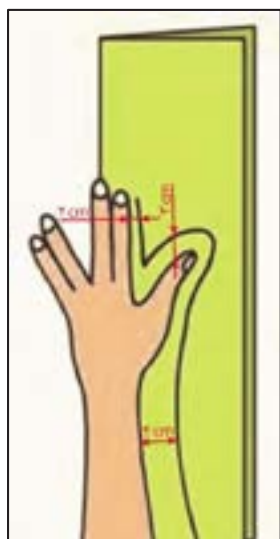

سر را به لوله گردن و گردن را به بدن عروسک متصل می‌کنیم، عروسک دستکشی آماده است.

بدن عروسک دستکشی

لباس عروسک دستکشی باید طوری انتخاب شود که برای بازی‌دهنده و عروسک امکان حرکت‌های مختلف را فراهم کند. به همین دلیل لازم است اندازه‌های لباس هر عروسک متناسب با اندازه‌های دست بازی‌دهنده‌اش

باشد. مطابق تصویر زیر، دست بازی‌دهنده را بر روی یک ورق کاغذ، که از وسط تا شده‌است؛ می‌گذاریم و با در نظر گرفتن فواصل ۲، ۳ و ۴ سانتی‌متری محدوده و حاشیه لباس را مشخص می‌کنیم.

سپس کاغذ را از روی نقطه‌چین قیچی می‌کنیم تا الگو را باز کرده، الگو را روی پارچه مورد نظر می‌اندازیم و با سنجاق به آن متصل می‌کنیم. دور تا دور الگو را قیچی می‌کنیم. بدین ترتیب پارچه نیز مطابق الگو بریده می‌شود. با فاصله یک سانتی‌متر با لبه کوک ریز زده یا با چرخ خیاطی آن را می‌دوزیم. لباس را پشت و رو می‌کنیم.

طراحی چهره عروسک

با نقاشی کردن روی چهره عروسک می‌توانیم اجزای صورت عروسک، رنگ پوست، حالت چشم و ابرو، سن، جنسیت، ملیت، نژاد و خصوصیات دیگری را در شخصیت عروسک به وجود آوریم. همچنین می‌توانیم با قطعه چسبانی نیز چهره عروسک را طراحی کرد و شخصیت مورد نظر را به وجود آورد.

موی سر نیز، همچون اجزای صورت شخصیت عروسک با توجه به مقتضیات نقش عروسک ساخته می‌شود. موی سر عروسک با سن، نژاد و ملیت او ارتباط دارد.

تصویر ۱۶

الگوی لباس

کارگروهی

- به چهار گروه تقسیم شوید:

- دسته اول: یک چهره خندان طراحی کنند.
- دسته دوم: یک چهره عبوس طراحی کنند.
- دسته سوم: یک چهره غمگین طراحی کنند.
- دسته چهارم: یک چهره پیر طراحی کنند.

ارزشیابی شایستگی ساخت عروسک‌های دستکشی

شرح کار:

مطالعه شکل عروسک و محتوای متن نمایشی و انتخاب شیوه مناسب برای ساخت یک عروسک دستکشی که بتواند مفهوم متن نمایشی را انتقال دهد.

استاندارد عملکرد:

ساخت یک عروسک دستکشی با قابلیت حرکت سر مطابق شخصیت نمایشی.

شاخص‌ها:

- مطالعه متن نمایشی و طراحی الگوهای عروسک متناسب با آن
- انتخاب ابزار و وسایل
- ساخت عروسک دستکشی و ارائه برای نمایش

شرایط انجام کار، ابزار و تجهیزات:

شرایط:

زمان: ۱۲۰ دقیقه

مکان: کارگاه عروسک‌سازی

ابزار و تجهیزات: میز کار، سندلی، انواع گیره، چوب ساب‌ها، مغارها، ابزار صنعتی برش چوب و فلز، ابزار مورد نیاز قالب‌گیری، انواع کاردک، انواع قلمو، لولاها، چسب‌ها، دریل، آگراف، پمپ رنگ، ایربراش، انواع رنگ الکین، اکرولیک، پلاستیک، رنگ روغن، رنگ گواش، رنگ‌های جوهری، اجاق گاز

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو
۱	طراحی عروسک دستکشی	۱	
۲	انتخاب مواد و ابزار	۲	
۳	ساخت حجم سر	۲	
۴	دوخت الگوی بدن	۲	
	شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست‌محیطی، و ...	۲	
	میانگین نمرات		*

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی ۲ می‌باشد.

واحد یادگیری ۲

ساخت عروسک‌های میله‌ای

آیا تا به حال پی برده‌اید؟

■ هنرجویان برای ساخت عروسک‌های میله‌ای به چه مهارت‌هایی نیاز خواهند داشت؟ هنرجویان در این واحد یادگیری به ساخت انواع عروسک‌های میله‌ای و کاربرد ابزار و مواد گوناگون خواهند پرداخت، برای این کار باید از فرم، شکل، رنگ و ترکیب مواد گوناگون و قابلیت و کاربرد آن در ساخت عروسک استفاده کنند.

استاندارد عملکرد

■ ساخت یک عروسک میله‌ای با قابلیت حرکت و رعایت اصول طراحی و زیباشناسی.

به تصاویر زیر نگاه کنید:

تصویر ۱

- کدامیک از تصویر عروسک میله‌ای است؟
تصاویر زیر، مجموعه‌ای از عروسک‌های میله‌ای هستند.
با دیدن این تصاویر، از عروسک میله‌ای تعریف ساده‌ای بیان کنید.

تصویر ۲

عروسک میله‌ای عروسکی است که
اگر به تصاویر عروسک‌های ارائه شده دقت کنید متوجه می‌شوید که مشخصه تمام عروسک‌های میله‌ای، میله‌هایی است که به سر و سایر اعضای بدن عروسک متصل است.
شاید در نگاه اول متوجه این میله‌ها نشویم، زیرا بعضی از آنها زیر لباس عروسک پنهان شده و قابل رؤیت نیستند اما با مشاهده یک عروسک میله‌ای از نزدیک، می‌توانیم به‌وضوح به ساختار بدن عروسک دسترسی پیدا کنیم.

ساخت عروسک میله‌ای

به دو گروه تقسیم شده، با استفاده از تجارب هنرآموز خود، گروه اول از یک بشقاب یک‌بار مصرف و تکه‌ای چوب و چسب کاغذی و گروه دوم با استفاده از یک توپ پلاستیکی کوچک، یک تکه چوب یا میله و چسب کاغذی عروسک میله‌ای بسازید.

تصویر ۳

عروسک میله‌ای با توپ پلاستیکی

تصویر ۴

عروسک میله‌ای با بشقاب یک‌بار مصرف

تصویر ۵

تصویر عروسک مسطح پشت پاراوان

عروسک‌هایی که ساخته‌اید، جزو ساده‌ترین عروسک‌های میله‌ای هستند. به این معنا که در ساخت آنها فقط از یک میله استفاده شده است. میله‌ای که به سر عروسک متصل است، میله اصلی یا میله نگهدارنده نامیده می‌شود. عده‌ای از نمایشگران عروسکی در جهان از عروسک‌های میله‌ای مسطح استفاده می‌کنند. عروسک مورد نظر خود را از موادی غیرقابل انعطاف می‌سازند و به وسیله یک یا چند میله نگهدارنده آن را به نمایش درمی‌آورند.

فصل ۱ / ساخت عروسک‌های دستکشی و میله‌ای

در صورتی که بخواهیم یک عروسک مسطح میله‌ای بسازیم برای ساخت آن از موادی مانند: فیبر، تخته سه‌لا، مقوای کارتن، یونولیت‌های کم عرض و ... استفاده می‌کنیم.
به تصاویر زیر نگاه کنید:

تصویر ۶

در تصاویر فوق عروسک‌هایی را می‌بینید که علاوه بر میله نگهدارنده دارای شانه و دست نیز هستند. اکنون با استفاده از تصاویر برای عروسکی که ساخته‌اید شانه و دست بگذارید. ساده‌ترین روش آن است که میله بدن به سرعروسک متصل گردد.

برای ساخت دست‌ها نیز می‌توان از دو تکه ریسمان ضخیم استفاده کرد. ریسمان را از یک طرف به شانه و از طرف دیگر به پنجه دست متصل می‌کنیم.

تصویر ۷

عروسک میله‌ای با دست‌های ریسمانی

اکنون که موفق شدیم یک عروسک میله‌ای ساده بسازیم و با اسکلت‌بندی این نوع عروسک نمایشی آشنا شدیم، نوبت به آن رسیده که کار را گسترش داده، شروع به ساخت یک عروسک با شخصیت خاص کنیم.

چگونه به یک عروسک شخصیت دهیم؟

براساس یکی از فرضیه‌های شخصیت‌شناسی می‌توان صورت انسان را با دو خط افقی از زیر ابرو و زیر بینی به سه قسمت تقسیم کرد:

بلند بودن قسمت فوقانی نشان‌دهنده استعداد و فعالیت‌های ذهنی است.

بخش میانی مربوط به پدیده‌های عاطفی است.

بخش تحتانی مربوط به غرایز است.

- طرح‌هایی از چهره یک دانشمند، یک هنرمند و یک انسان ساده لوح بکشید.

- طرح‌ها را به داوری بگذارید.

کار گروهی

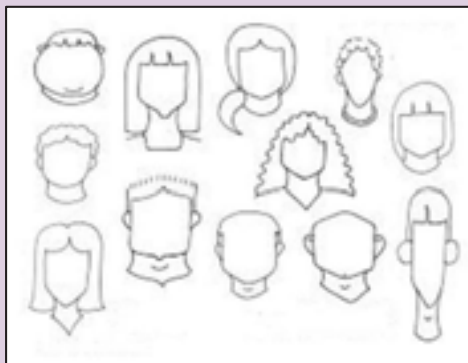

با توجه به تصاویر:

- شخصیت هر طرح را در یک سطر بیان کنید

.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

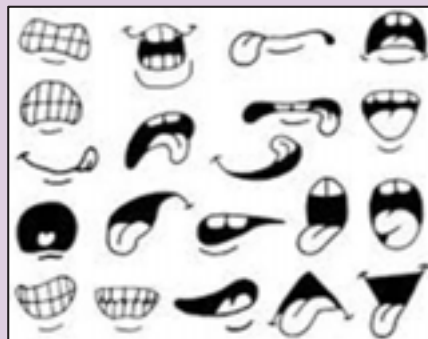
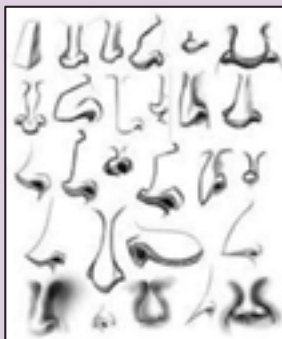
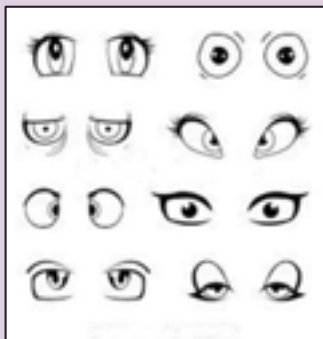
با استفاده از کاغذ پوستی یا کالک از چهره‌ها و اجزاء ارائه شده یک تصویر جدید خلق کنید.
سپس اجزاء صورت را در طرح چهره جابه‌جا کنید و تغییر شخصیت را در طرح بدست آمده ببینید.

با استفاده از کاغذ پوستی یا کالک از چهره‌ها و اجزاء ارائه شده یک تصویر جدید خلق کنید.
سپس اجزاء صورت را در طرح چهره جابه‌جا کنید و تغییر شخصیت را در طرح بدست آمده ببینید.

تصویر ۸

مجموعه طرح‌هایی از چهره‌های آدمی بدن اجزاء صورت

تصویر ۹

مجموعه‌هایی از اجزاء صورت مانند: چشم، ابرو، بینی، دهن، ریش و سیبیل

ساخت حجم سر عروسک میله‌ای

در مبحث نمایش عروسکی دستکشی با برخی از مواد سازنده سر عروسک دستکشی آشنا شدیم این مواد در ساخت سر عروسک میله‌ای نیز همان کاربرد را دارند.

از آن جا که عروسک میله‌ای در دستان عروسک‌گردان قرار می‌گیرد و عروسک‌گردان باید بتواند ضمن تحمل وزن عروسک و بدون گرفتگی عضلانی، عروسک مورد نظر را به راحتی به حرکت در آورد، لذا سعی می‌شود که مواد انتخابی سر عروسک میله‌ای که بیشترین وزن عروسک را به خود اختصاص می‌دهد از جنس سبک تهیه شود.

یونولیت یکی از مناسب‌ترین موادی است که در ساخت سر عروسک میله‌ای کاربرد دارد. یونولیت قابل برش، تکه‌برداری و صافکاری می‌باشد. در ضمن پس از زیرسازی حجم سر عروسک، قابلیت رنگ‌پردازی هم پیدا می‌کند.

تصویر ۱۰

مراحل ساخت سر عروسک میله‌ای

برای آن که عروسک‌ها مقاوم و رنگ‌پذیر باشد آن را «پاپیه ماشه» می‌کنیم. پاپیه ماشه در اصل لغتی فرانسوی است که به معنای کاغذ فشرده (پاپیه به معنای کاغذ و ماشه به معنای مچاله کردن) می‌باشد و علت نامگذاری آن این است که کاغذ را پس از خمیر کردن، با سریش مخلوط کرده، تحت فشار قرار می‌دهیم تا زیرساخت کار تولید شود. پس از خشک شدن روی آن سمباده کشیده و رنگ می‌زنیم.

تصویر ۱۱

پاپیه ماشه کردن سر عروسک میله‌ای

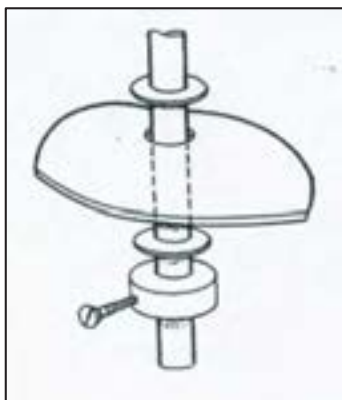
- یونولیت تهیه کنید و در کلاس، زیر نظر هنرآموز خود به پاپیه ماشه کردن آن بپردازید.

کارگروهی

ساخت بدن عروسک میله‌ای

ساده‌ترین روش ساخت بدن در عروسک میله‌ای همان‌گونه که پیش از این توضیح داده شد، آن است که بعد از متصل کردن سر به میله نگهدارنده، برای شانه عروسک از یک میله در ناحیه گردن استفاده کنیم. این میله را با میله اصلی مانند صلیب به هم متصل می‌کنیم. تنها مشکل این شیوه آن است که اگر سر عروسک بخواهد به طرف چپ یا راست متمایل شود، به ناچار شانه عروسک نیز همزمان با آن حرکت می‌کند. برای رفع این مشکل به جای میله شانه از یک تکه فیبر یا تخته سه‌لایی که به شکل بیضی برش داده‌ایم استفاده می‌کنیم. نخست، سوراخی در مرکز این بیضی تعبیه می‌کنیم تا میله نگهدارنده از آن عبور کند، این شکل بیضی در حکم شانه عروسک است.

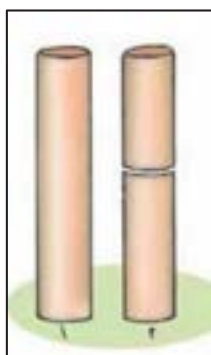
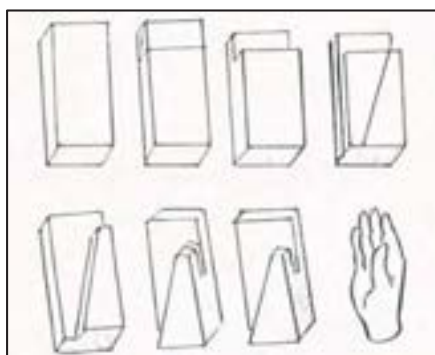
تصویر ۱۲

برای متصل کردن شانه به عروسک دو روش داریم:

روش اول: در قسمت صفحه شانه نزدیک به عروسک یک واشر زیر صفحه قرار می‌دهیم و یک واشر دیگر را نیز بالای صفحه با چسب به میله نگهدارنده وصل می‌کنیم.

روش دوم: روی بیضی شانه، نزدیک سوراخ وسط، دو سوراخ کوچک تعبیه می‌کنیم و در سوراخ‌های کوچک نیز دو میله نگهدارنده حدود چهار سانتی‌متر بالاتر از بیضی شانه‌ها تعبیه می‌کنیم سپس نخ ماهیگیری ضخیم را از سوراخ میله نگهدارنده عبور داده و در دو طرف از سوراخ‌های بیضی شانه رد کرده، به این صورت شانه به عروسک متصل می‌شود.

با این روش اگر بخواهیم سر و شانه با هم حرکت داشته باشند کافی است که میله نگهدارنده را به جهت‌های مختلف بگردانیم و اگر بخواهیم فقط سر عروسک حرکت داشته باشد، میله نگهدارنده شانه را نگه می‌داریم و هنگامی که میله نگهدارنده را حرکت دهیم، شانه ثابت می‌ماند و فقط سر حرکت می‌کند.

ساخت دست عروسک میله‌ای

دست‌های عروسک میله‌ای دارای قسمت‌های بازو، ساعد و پنجه می‌باشد. می‌توان این قسمت‌ها را از چوب، اسفنج لوله‌ای، یونولیت و ... ساخت.

تصویر ۱۳

مراحل ساخت بازو، ساعد و پنجه عروسک میله‌ای

برای به حرکت در آوردن دست عروسک، از یک میله مسی یا آهنی به نام مسوار استفاده می‌کنیم که از یک طرف به پهنه دست عروسک و از طرف دیگر به یک قطعه چوب گرد متصل می‌شود که دست عروسک‌گردان را آسیب نزند. حال با توجه به تصویر، این عروسک جزو کدام یک از عروسک‌های نمایشی است؟

این نوع عروسک نیز جزو عروسک‌های میله‌ای محسوب می‌شود با این تفاوت که میله نگهدارنده اصلی از پشت به بدن عروسک متصل شده و میله‌های دیگر برای به حرکت در آوردن سر، دست‌ها و پاها عروسک به کار گرفته شده‌است.

تصویر ۱۴

عروسک همراه با مسوار دست

این نوع عروسک علاوه بر سایر اعضا «پا» نیز دارد. در واقع این نوع عروسک نسبت به عروسک‌های دیگر میله‌ای، از آناتومی کاملی برخوردار است.

تصویر ۱۵

عروسک میله‌ای نوع دوم که باتوم‌های آن نیز دیده می‌شود

ارزشیابی شایستگی ساخت عروسک‌های میله‌ای

شرح کار:

طراحی و ساخت عروسک میله‌ای برای یک متن نمایشی، با کاربرد ابزار و وسایل متنوع و قابل ارائه برای نمایش.

استاندارد عملکرد:

ساخت یک عروسک میله‌ای با قابلیت حرکت و رعایت اصول طراحی و زیباشناسی.

شاخص‌ها:

- مطالعه متن نمایشی و طراحی عروسک متناسب با آن
- انتخاب مواد و ابزار ساخت عروسک
- ساخت حجم، چهره و اندام، مفصل‌بندی عروسک و ارائه آن به نمایش.

شرایط انجام کار، ابزار و تجهیزات:

شرایط:

ابزار و تجهیزات: میز کار، صندلی، انواع گیره، چوب ساب‌ها، مغارها، ابزار صنعتی برش چوب و فلز، ابزار مورد نیاز قالب‌گیری، انواع کاردک، انواع قلمو، لولاه‌ها، چسب‌ها، دریل، آگراف، پمپ رنگ، ایربراش، انواع رنگ الکین، اکرولیک، پلاستیک، رنگ روغن، رنگ گواش، رنگ‌های جوهری، اجاق گاز.

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو
۱	طراحی عروسک میله‌ای با شخصیت نمایشی	۲	
۲	انتخاب مواد و ابزار	۱	
۳	ساخت حجم چهره و اندام	۲	
۴	مفصل‌بندی عروسک میله‌ای	۲	
	شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست‌محیطی، و ...	۲	
	میانگین نمرات		*

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی ۲ می‌باشد.